

vāronę aki a ruhaneműt varrja. — *Itt is van vāronę.*

vászon Leinwand. — *It csak vászombul van (ti. a kapca).*

veszen 1. kaufen, 2. visel, 3. anziehen.

— *Ha ű nem csinálto (ti. ruhát), veszen. Űgy vöttük a bődbul. Űgy vettik Kolozsvárt. A bagaziját nem vesszük (= viseljük). A réklit vesszük télen. Csak esztet vesszük a csürdebőrünkre. Te, há te is pendęjt vettil?*

vessző az inyima mellé tett minta

vetkezik leveti magáról a ruhát (ritka)

+ vetöllös minta. — N. Hárással

varrt kézelő minta. — *Azé ojam*

vetöllös, rozsás, asztallábos.

vicsori varrás között kilátszó (gyolcs).

— *Az ojam vicsori, amin láccik a gyóccsa.*

vikonyodik gyengül, kopik. — *Ha lengetigül a gyócs, vikonyodik.*

virágos lájbi virággal kivarrt mellény.

— *Virágos lájbit már nem visèlnek.*

viritos riktó piros. — *Vam már ennél e kicsit viritosabb.*

visèl tragen. — *A vālfüst csak lęjányok*

viselik. A zódet (=zöld kötényt) lehet akármihhez visèlni. Az bokréta, de aszt ódālfélt viselik.

viselő hétköznap viselt. — *Viselő, innepplő pendęj. Az öregeké izz dűrvābb a viselő (nadrág). A viselő házi posztó is vót, vāj vet szövet.*

viselőgatya hétköznaponként felvett lábravaló. — *A viselőgatya gombos. (Az ünneplő párkányos).*

visszājo fonákja. — *Hamarābb esztet (ti. a szedést) a visszājám mind levāgni (=le kell vāgni).*

zabgyönygy zabszem alakú színes üveggyöngy. — N. Kötény kötésébe tesszik.

zōd grün. — *Ęjen zōt sęjem piros (bojtot készítenek).*

zseb Tasche. — *Ęn zsebet is kötök.*

A zsebe tizennętyosoros, kutyásom vót ānglija posztó piross és más tőpféle színű.

zsepkendő 1. díszzsebkendő, 2. Tasschentuch. — *A koronát zsepkendő hęjet hasznāják.*

CSÁK LÁSZLÓ—GÁLFFY MÓZES

Társzavak Heves községből*

javasló asszony: javasasszony. *Maj mëccsinājja Darázsne, av vót a javasló asszony.*

jegyét vátanak, mëvváttyák a jegyét: eljegyzik egymást. *Marikājék má mëg is vátották a müt szombaton a jegyét.*

juszél: a község széle, félreeső, távolabb fekvő helye. *Ot laknak a juszélén.*

kacó: kabát. *Ezèkelött ojan ráncos vót, oszt vatta vód benne. Ev vót a téliekabát az asszonyoknak.*

kács: kalács, kisgyermek számára becézve. *Kér kácsikát, Ęrszike?*

kacsmar, el-: erőszakkal elvesz, megszerez. *Hát nem elkacsmartatta attú a szegény gyerèktú a bicskát, akit most kapott? Ęggyik jā a másiktú a gavallért elkacsmarja.*

kacsmarint, el-: kacsmar, mozzanatos képzővel. *Elkacsmarintotta elülle a jō állást.*

kadrát: négyszögöl.

kákabélű: kevés, rossz étkű, gyenge, beteges gyomrú.

* Vö. MNyj. XII, 187—92.

kákó: befonott haj, hajfonat. *Gyere má, haty fonnyam be a hajadot kákóba!*

kamil (R.): kemence fűtőhelye.

kamilajtó (R.): a kemence fűtőhelyének ajtaja.

kamiljuk (R.): egy kisebb üreg, ahová a kemencéből kihúzott pernyét szór-ták.

kana: kanál. *Éttük a lëkvárt kanával.*

kanapé: fából készült lóca, háta, oldala van. *Üjjenek oda a kanapéra!*

kapafog: nagy fog. *Ún nevetëtt, hoty kiláccott az a naty kapafoga.*

kapafogú: nagy fogú.

kaparék: 1. amit disznóöléskor a bélről lekaparnak. 2. aratáskor elmaradt búzakalász. *Bógóvel húszták össze a kaparékot.*

kaptás: hibás lábú (ló, de ember is). *A vásáron elattuk aszt a kaptás lábú lovat.*

kára~kárál: kapirgáló, enni kérő tyúk, de az is, amelyik tojni akar, s helyet keres, elnyújtott hangokat ad. *Tojást ériz magáná, azé kára.*

karalábi~kalarábi: karalábé. *Tëttem a levezsbe karalábit is.*

karszék (R.): szék. *Vót ojan is, aminek vót karja, de mindëggyikët karszéknek hittuk.*

kártojás: apró kis tojás, amit a babonás öregasszonyok átdobnak, vagy gyerekekkel átdobtatnak a ház tetején, hogy kárt ne hozzon a házra.

kaska: kosár.

kaszli: fiókos szekrény, sublót.

kaszroj: lábas.

katlan: vasból készült, hordozható üstház. *Alágyútottá a katlanak?*

katuja~katula: skatulya. *Vëgyé ëty katula subickot is!*

kęcële: férfikötény. *Kös fël má a kęcëlëdët!*

këkk: büszke, gögös. *A maguk mënye nem ojan këk, mint némëj részei.*

kelebe~kebele: keble. *A pëszt a kelebünkbe tettük. Ot hortuk a kebelüngbe a pëszt, zacskóba, ha vásárba mëntünk.*

kelevény: gutaütés kisgyermekeknél. *Ezëkelött abba haltak mëg a gyerkëk. Mëkkëkút, mëffeketëdëtt. Ha kövér vót a gyerek, a vér a fejibe tódút. Mëgölte a kelevény.*

kel-fekszik: 1. betegség után lábadozik. 2. öregség miatt gyenge, napközben is le-lefekszik. *Öreganyám má csak kel-fekszik.*

kenőtojju: ecetszerűen összekötött néhány szál toll, amellyel a sütés előtt a tészta ra tojást kennek.

kenőasszony (R): parasztasszony, aki foglalkozott kenéssel, gyógyítással. *A fájós dërëkakot kente sajttalan, tiszta disznózsírral, a pijócat ragazgatta a nyakába, dërëkába, tarkójába.*

kentefítél, ki-: szépítkeznek. *Jó kiken-tefítëte magát, kipirosította magát (az arcát) papírral, a haját mëgola-josza. Legény a haját brillantinnal kikente, csak úcs csabzott, bajusz-szát kipëdërte.*

kerekaszög: a kereket és a löcsöt a tengelyhez rögzítő háromágú vasszeg. *Vigyázzon, mer kiesik a kerekaszög!*

kereskedik: igazát keresi, jussa, öröksége után jár. *Ő is elgyött kereskëni a haláleset után, pegyig nincs mit keresni.*

kerüllő: csösz, mezőőr. *Mindë gyöttek a kerüllök a béré.*

kësëfa: kisafa.

keszkenő: zsebkendő; kézben hordott (díszesebb) kendőcske; a menyasszony zsebkendője.

kezes: 1. szelíd állat. *Szelíd, mint a kezes bárány*. 2. lopós. *Elgyött hozzánk, nagyon féltém, mer ojan kezes, mindenki aszongya*.

kiárol: 1. sikerül terményét eladnia, pénzzé tennie. *Kétszáz forintot is kiároltam belülle*. 2. annyit kap árujért, hogy abból egy bizonyos dolgot tud venni. *Kiároltam éty kötőre valót ebbű a ronty szilvábű*.

kiherél: krumplit vesz ki a bokrából, nem az egészét szedi fel.

kikirics: gyermeklánc, pitypang. *Sár-ga, mint a kikirics*.

kilás: 800 □-öles földterület. *Két vékás vót éty kilás*.

kirukkol: a várakozás ellenére bőkezűen ad. *A násznagy nagyon kirukkolt, szép ajándékot vött; nem gondótam vóna*.

kisikerít: úgy csinálja, hogy sikerüljön. *Hács csak kisikerítette magának a dógot*.

kiskapa: egyik irányban háromszög, másik irányban villa alakú kis kerti kapa.

kiskert: ház előtti virágoskert. *Mëllo-csoltam estefele a kiskertet*.

kiskoszorú köszöntés: lakodalmas szokás. *A mēnyasszonnak kiskoszorú köszöntésüket csinátak. Átötöszteték asszonnak, verseket mondott az első vőfény. A vőfénybotra rozmaringbű koszorút köttek, pántlika csüngött rúlla*.

kislajbi: mellény.

kisliba: zsúpfedeles háztetőn levő mo-ha.

kíváncsi: kívánós természetű, meg-

megkíván valamit, különösen ételt. *kívánós*: terhes asszony bizonyos ételeket különösebben megkíván. *Mari néném nagyon kívánós vót, mikor az első gyerekit várta*.

kívél: kint.

koca: gyermekjátékhoz használt sima kavics.

kocakapocs: horgas kapocs. *Tessék anni kocakapcsot* (üzletben).

kocázás: gyermekjáték. Őt kavicsal vagy golyóval játszották.

kocér: kis vaseszköz, egyik végén lapos, háromszög alakú. A sarat kaparják le vele a kapárol, ásóról.

koccs: kacs. *Mi má lészöttük a koccsot*. *koccsol*: kacsol. *Kimēntek a szőlőbe koccsolnyi*.

koha: kovakő.

koha-koha: akkor mondják, amikor a gyermeknek rossz helyre megy az étel, köhög, megvergetik a hátát.

kóla: kétkerekű hintó.

kolmivas (R.): hajsütővas.

kolmiz (R.): vassal süti a haját. *Régben kolmizták a jányok a hajukat*.

kolmizás (R.): hullámok sütése a hajba hajsütővassal.

komacsésze: ételhordó. *Gyerékágyas asszonnak ebbe vitte a komaasszony az ebédét*.

komál, be-: szeret valamely ételt, szívesen és hamar megeszi. *A csirkehúst, asztat komájják minnyájan*.

kompér: burgonya. *Nasz szakajtó kompért beöntöttek a kemencébe, oszt sütték*.

komra: éléskamra.

konda: együtt őrzött disznók csoportja. *Hajtyák má hazafele a kondát*.

konyít: a ló hátracsapja a fülét.

- kopërta* ~ *kupërta*: levélboríték. *Belettem a levelet a kupértába.*
- korc*: szoknya, pendely, gatyá levarrott szegélye, ebbe madzagot fűztek. *Kiszakatt a szoknyám korca.*
- kóré*: napraforgó kórója.
- kossó*: korsó.
- koszmó*: gyermek fejbőrén levő korpasodás, piszok lerakódás.
- koszmós*: a gyermek fejbőre piszkos, de malacra is mondják.
- kotró*: kéményseprő. *Vót-ë it mámma a kotró?*
- kótyagos*: ittas, kábult, zavaros a feje. *It má, azé ojan kótyagos.*
- kótyál, el-*: 1. árverezik, el-. *Elkótyáták a vagyónát.* 2. olcsón elad, áron alul is, elkótyavetyél, elpocsékol. *Csak elkótyáta a pijacon a gyümöcsit, nem bánta, csak haza në vigye.*
- kovártéj (R.)*: kvártély, szállás. *Ot vótam koszon is mëk kovártéjon is.*
- kovártéjos (R.)*: szállást (esetleg kosztot is) adó személy.
- köblös* ~ *köblös föld*: nagyhold, 1600 □-öl nagyságú földterület.
- ködmönujja*: mákoskalács (bejgli).
- kötő*: kötény. *Mëvvartad-ë má a kötömöt?*
- kötötlék*: rafia. *Vinni këll a szöllöbe ëty kis kötötlékët.*
- kötöszködésig*: derékig, derékmagasságig. *Belemëntü a kendérsztató güdörbe, oszt kötöszködésig ért a víz.*
- krityog*: a tyúk veszélyre figyelmeztető éles hangot ad.
- kujtorog*: csatangol, csavarog. *Hu kujtoroktá má mëgin?! Apád keresëtt.*
- kukás*: dohányos, dohányműveléshez értő, azzal foglalkozó munkás. *Elmënt kukásnak a gazdáho.*
- kupatető*: vizeskanna fedője. *Aggyá má ëty kupatető vizet!*
- kurázi*: bátorság. *Jó kurázsija vót annak az embërnek.*
- kurrog*: az éhes disznó mély, berregő hangon morog.
- kutlákodik*: kutat, kotorászva keres. *Az a Zsuzsi mindék kutlákodik a dobozba mëg a fíjögba.*
- kutyahal*: békaporonty. *Ëccër gyërkorongba kiszëttük a kutyahalat a nagy árogbú.*
- kutyatej*: gyermeklánc, pitypang.
- kutymányos föld*: vizenyős föld.
- küjök*: fiúgyerek, rossz fiú. *Tám má mëgin valami rosszat csinát az a ronty küjök?*
- kürtő*: kémény. *Ot füstöltük a húst a kürtöbe.*
- kütki-hajcski*: küldönc, ide-oda küldözgetett ember.
- látatlantýúk*: keménytészta (liszte-sebb) beleszagatva levesbe.
- láda*: tulipános láda. *A tulipántozsba tëtték a fehérnemüt. Csak ládának hitták.*
- lajbi*: mellény.
- laposmënta*: fodormenta. *Hozzá má az imáccságos könyvembe laposmëntát!*
- lapta (R.)*: labda.
- legényrózsa*: zinnia.
- legényvirág*: ua.
- léhó*: kis kádszerű tölcser, bor töltésére használták. *Töcsér hejët van, belemëgy ëgy vëdër bor. A hordóba tőtik vele a bort.*
- lëkever*: ad egy pofont. *Lëkevert neki ëty pofont.*
- lekszín* ~ *letszín*: a java, a színe-java, a legelső. *A legszín almát atta neki.*
- lërosszúl*: lesoványodik.

lësërvad: lesóványodik. *De lë van sër-
vadva*.

létányia: litánia.

lëtetejel: szőlőt kacsol.

lisztër (R.): lüsztër, vékony, nyári ru-
haanyag, általában kék, szürke, fe-
kete színben. Ilyen anyagból készült
kabátot, kötényt viseltek. *Lisztër
kabát. Lisztër kötő*.

lotyó: beszédes, fecsegő, koravén gyer-
mek. *De kis vén lotyó ez a já*.

lúdülő: fészek lúdnak, hogy ott tojá-
sokon üljön.

lutërna: lucerna.

lülü lülü: a kotlóst nyugtatják vele, mi-
közben a tojáról leveszik, mert
megetetik stb.

MÁTÉ JÓZSEF

Kórógyi szójegyzék*

ecötös máojlé'v (-öt) májjal és apró
húsdarabkákkal főzött savanyú le-
ves: *Áziltá nëm ëtt máojlé'vöt, mil-
tá nëm vout nálik. Nr.* Többnyire
disznótorkor szokták főzni. Apró
húsdarabkákat, májat, tüdőt, gé-
gét, zsíros darabokat tesznek bele.
Babérlevéllel, ecettel ízesítik. Be-
rántják. Engednek bele még rizst,
tojást. Tálalnak mellé tormát is.
Evéskor azt is beleteszik a levesbe.
ëdäoig ~ edig ez ideig: *Még ëdäoig
nëm irt ä báräotné'm.*

é'dösányiká ~ *é'dösányi* (-t, -já) szü-
lőanya: *É'dösányikäojék is igön
szé'pön üdvözlik.*

é'dösápiká (-äot, äojä) vérszerinti apa:
Szögé'ny é'dösápikäojék el vának

*këserödel, miko tizenyouc mälác
mëgdöglöt.*

é'dözs beszéd (-öt, -gye) kicsinyítő-
képzőkben bővelkedő beszéd: *É'
dözs beszégye vån szülinek, äsz mon-
di: sougorcsä, läoncsä, lisztike.*

é'jdözs bor (-t, -ok) must: *Äjcsa e 'ki-
csi é'jdözs bort!*

é'jdöske (-é'jt, -é'je) szerető: *Mäs mëny
el ä tē é'jdöskéidhö, osztä mäst äpol-
gäzsd mëg ütöt, miko ä lägzijäot
färti mäosikäl.*

é'jdöstej (-öt, -ök, -i) frissen fejt tej
egrös (-t, -se) 1. egres: *Mind äz egrös,
ojä sävänä! 2. szőlőfajta*

ëgyäkärouš egy akaraton levő: *Fon-
tos, hugy ëgyäkäroušsäk lëgyenëk.
ëgybemëgy* (-ök, -mëgy, -mén), össe-
gyülik, összesereglik: *Mi löaszlijäk
ëgybemëntünk, ëty kilometer fron-
tot kiäöllitotunk.*

egyenüt (-ök, -öl) egyenletessé, si-
mává teszi: *Egyenüti ä szoknyäojäot,
tisztä räonc vout.*

ëty häjtou-rä egy hajtásra: *Ëty häjtou-
rä mëgiszi ä bort.*

é'héra éhgyomorra: *É'héra iszi ä
viszké't, nëm bir maj ëni.*

eke mosou ho" ~ goujähozo" ho" (-t, ho-
vak, hova) márciusi hó: *Täväs felé,
miko mä elolväd ä ho", osztä csäg
ü száolingouzik, äko egyöm: ez mä
csak eke mosou ho", goujähozo".*

elädouzik (-ol) mindent elad: *Mämä
jou pijäc vout, elädouztunk.*

eläold (-ol) 1. jókivánságokkal el-
áraszt: *Eläoldotäm Päli sögort Päol
näpko. 2. megäld: Eläolgyä äz ételt
ä körësztäpä läkodülombä.*

elbüdoskäol (-ol) elbujkál. *Elbüdos-
käolnäk, osztä kí tугyä hucso, mere
vának.*

* Vö. MNyj. XI, 95—102.